

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНАЛІСТИКА

БІЛОУС В. В.,кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.98

**ВЕРБАЛЬНЕ ТА НАОЧНО-ОБРАЗНЕ ФІКСУВАННЯ
ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ
У ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

На основі аналізу чинного та перспективного законодавства України сформульовано криміналістичні рекомендації щодо визначення універсальних принципів здійснення вербального та наочно-образного фіксування доказової інформації технічними засобами.

Ключові слова: форми фіксування доказової інформації, фотографування, звукозапис, відеозйомка, науково-технічні засоби.

На основе анализа действующего и перспективного законодательства Украины сформулированы криминалистические рекомендации относительно определения универсальных принципов осуществления вербального и наочно-образного фиксирования доказательственной информации техническими средствами.

Ключевые слова: формы фиксирования доказательственной информации, фотографирование, звукозапись, видеосъемка, научно-технические средства.

Based on the analysis of applicable and prospective legislation of Ukraine, criminalistic recommendations were formulated as for determining the universal principles of carrying out verbal and visual graphic recording of evidentiary information by technical means.

Key words: forms of recording evidentiary information, photographic recording, sound recording, video recording, scientific-technical means.

Вступ. Результативна боротьба зі злочинністю потребує повсякчасного та повномасштабного застосування останніх здобутків науково-технічного прогресу. Однією з головних наукових засад, на яких ґрунтується розроблення вимог щодо застосування науково-технічних засобів у діяльності органів досудового розслідування, є принцип законності [1, с. 43-44]. Цей принцип є однією з основних засад діяльності відповідних органів державної влади (див.: ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію», ст. 3 Закону України «Про Службу безпеки України», ст. 21 Податкового кодексу України, ст. 3 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», ст. 5 Кримінально-виконавчого кодексу України, ст. 2 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», ст. 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», ст. 3 Закону України «Про прокуратуру» та ін.).

Використання криміналістичної техніки має бути засноване на законі, відповідності букві й духу останнього [2, с. 40-41] і не повинно порушувати права та законні інтереси



фізичних і юридичних осіб, моральні та етичні норми, що склалися в суспільстві [1, с. 44], загрожувати життю та здоров'ю громадян, суперечити нормам процесуального законодавства. Застосовуючи технічні засоби та спеціальні знання, слід керуватися не тільки прямими вказівкам закону про допустимість їх використання, але й тим, чи відповідають вони цілям і принципам правосуддя [3, с. 131].

П. 1 ч. 1 ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) принцип законності належить до основних засад кримінального провадження, яким повинні відповідати його зміст і форма. Суть принципу регламентовано положеннями ст. 9 КПК, згідно з ч. 1 якої під час кримінального провадження суд, слідчий, суддя, прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий, інші службові особи органів державної влади зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства. Зазначене кореспондує імперативному припису ч. 2 ст. 19 Конституції України: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах та у спосіб, що передбачені Конституцією України.

Науково-технічні засоби криміналістичної техніки вже давно й успішно використовуються не тільки в кримінальному провадженні. В основному, для забезпечення гласності певних процесів та фіксування доказової інформації. Однак законодавче забезпечення їх використання в Україні залишається фрагментарним, суперечливим і часто застарілим з певних причин. Зокрема, за даними дослідження Vox Ukraine, з 27 листопада 2014 р. по 13 лютого 2018 р., апарат Верховної Ради України зареєстрував 6 217 законопроектів. Це найбільша кількість законопроектів у Європі. Це у 305 разів більше, ніж у Швейцарії, у 117 разів більше, ніж у Греції, і в 4 рази більше, ніж у Франції. Зазначене призводить до переважності народних депутатів і комітетів Верховної Ради, домінування кількості законів над якістю, їх неузгодженості між собою, відсутності чіткої координації між урядом та парламентом тощо. Водночас з усіх ініціатив тільки 870 (14%) є новими проектами законів. Інші – зміни чи доповнення до вже чинних законодавчих актів, що говорить про якість раніше прийнятих законів.

Причинами низької якості законів є те, що не завжди депутати займаються «своєю справою»: у 38% народних обранців більше законопроектів, тематика яких не стосується комітету, до якого вони прикріплені. Найбільш привабливими для «додаткової» законотворчої теми є комітети з питань податкової та митної політики, законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та бюджету. Найбільше законопроектів «провели» через себе комітети з питань податкової та митної політики (959), з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (691) і з питань правової політики та правосуддя (518). Однак кількість не означає якість. Так, комітет із питань правової політики та правосуддя хоч і обробив 518 законопроектів, проте лише 4% з них були ухвалені парламентом і підписані Президентом України [4].

Постановка завдання. Під впливом диференціації та інтеграції наукового знання, в криміналістиці зростає увага до вивчення норм кримінально-процесуального та доказового права, положень теорії доказування, принципів наукової організації діяльності слідчих та експертів, ревізійної діяльності тощо [5, с. 172]. Метою статті є дослідження чинного та перспективного законодавства України, яким регламентовано здійснення вербального та наочно-образного фіксування доказової інформації технічними засобами в різних сферах праввідносин, для формулювання універсальних принципів здійснення такого фіксування.

Результати дослідження. У криміналістичній літературі вирізняють такі форми фіксування доказової інформації: 1) вербальну (словесну); 2) графічну; 3) предметну; 4) наочно-образну. Основними методами фіксування є вимірювання, опис та моделювання. Технічними прийомами реалізації цих методів слугують: 1) при вербальній формі фіксування – протоколювання, звукозапис; 2) при графічній – графічне відображення (схематичні та масштабні плани, креслення, рисунки, зокрема мальовані портрети); 3) при пред-



метній – вилучення предмета в натурі та його консервація, виготовлення матеріальних моделей (реконструкція), зокрема макетування, копіювання, одержання зліпків та відтисків; 4) при наочно-образній – фотографування, кіно- та відеозйомка. Наголошується на доцільності комбінування форм фіксування, його методів і технічних прийомів, а також комплексного їх застосування [5, с. 347].

Відзначимо, що криміналістична практика стала найбільш інтенсивно адаптовувати і розвивати образотворчі засоби пізнання з появою таких технічних засобів, які забезпечували б з мінімальними витратами і в максимально стислі строки отримання таких зображень предметів, у яких, по-перше, був би відсутній суб'єктивний чинник того, хто відображає; по-друге, був би досягнутий максимальний ступінь подібності відображуваного і зображення. Першим засобом такого ґатунку стала фотографія, а результатом такого розвитку в теорії криміналістики – розділ криміналістичної фотографії [6, с. 31]. Досліджуючи стан розвитку засобів і прийомів фіксування доказів, Р.С. Белкін наголосив на необхідності звернення першочергової уваги на розвиток експресних засобів і прийомів фіксування, маючи на увазі, передусім, відеозапис, одноступеневі фотопроекти, за яких відбувається одночасне утворення негативного і позитивного (або відразу позитивного) зображення, а також технології об'ємної фіксації (стереографії, голографії, профілографії). Підтримуючи підхід, згідно з яким до експресних засобів і прийомів фіксації належать ті, застосування яких забезпечує можливість отримання результату, готового до процесуального посвідчення під час процесуальної дії [5, с. 369].

Сьогодні цим критеріям повною мірою відповідають фотографування та відеозйомка. І саме їх застосування найчастіше знаходить своє відображення в нормах законодавства різних галузей та під час вирішення суперечливих питань у найрізноманітніших сферах життєдіяльності сучасного суспільства. Наприклад, у багатьох видах спорту вже стало традиційним застосування технології фотофінішу, а технологія відеоповторів (Video Assistant Referees, VAR), після тривалого випробування у 15 різних футбольних лігах, схвалена до використання під час проведення чемпіонату світу з футболу 2018 р. [7].

Згідно з імперативними приписами ч. 1 і 2 ст. 34 Конституції України, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб. Цим конституційним положенням відповідають приписи Цивільного кодексу України, якими встановлено, що фізична особа має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію (абз. 1 ч. 1 ст. 302). Таке конституційне та законодавче регулювання права особи вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію узгоджується із Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 р., яким визначено, що кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або будь-яких форм вираження чи іншими способами на свій вибір (п. 2 ст. 19) [8].

Право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію громадяни реалізують у всіх сферах своєї життєдіяльності, починаючи з реалізації конституційних прав. Так, український народ (як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні) здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнських та місцевих референдумах, вільно обирати й бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (ст.ст. 5, 38 Конституції України). У статусі офіційних спостерігачів: від партії, кандидата на пост Президента України, громадської організації (п. 2 ч. 9 ст. 69 Закону України «Про вибори Президента України»); від партії, кандидата у депутати, громадської організації (п. 2 ч. 9 ст. 78 Закону України «Про вибори народних депутатів України»); від місцевої організації, партії, кандидата (п. 4 ч. 7 ст. 65 Закону України «Про місцеві вибори») громадяни мають право здійснювати фото- та кінозйомку, аудіо- та відеозапис, не порушуючи при цьому таємниці голосування. Такими ж правами



наділяються офіційні спостерігачі від іноземної держави, міжнародної організації (п. 4 ч. 6 ст. 79 Закону України «Про вибори народних депутатів України»).

Зібрані в такий спосіб матеріали (зокрема електронні), які містять відомості про обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги, можуть слугувати доказами, на підставі яких виборча комісія встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження чи зацікавлених осіб, інші обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги (п. 1 ч. 1 ст. 97 Закону України «Про вибори Президента України», п. 1 ч. 1 ст. 112 Закону України «Про вибори народних депутатів України», п. 1 ч. 1 ст. 98 Закону України «Про місцеві вибори»). Важливість створюваних у виборчому процесі аудіо- та відеодоказів відзначена тим, що телерадіоорганізації зобов'язані здійснювати аудіо-, відеозаписи усіх передач, що містять передвиборну агітацію, і зберігати їх до закінчення 30-денного строку з дня офіційного оголошення результатів виборів (ч. 10 ст. 61 Закону України «Про вибори Президента України», ч. 11 ст. 72 Закону України «Про вибори народних депутатів України» і ч. 3 ст. 59 Закону України «Про місцеві вибори»).

Положеннями нещодавно прийнятих процесуальних кодексів закріплено визначення поняття електронних доказів, якими слід вважати інформацію в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, які мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (зокрема в мережі Інтернет). Електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» (ч. 1, 2 ст. 96 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК), ч. 1, 2 ст. 100 Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК), ч. 1, 2 ст. 99 КАС).

Такі докази можуть створюватися безпосередньо під час досудового розслідування та судового провадження. Так, відповідно до ч. 1 ст. 107 КПК рішення про фіксацію процесуальної дії за допомогою технічних засобів під час досудового розслідування приймає особа, яка проводить відповідну процесуальну дію. За клопотанням учасників процесуальної дії застосування технічних засобів фіксування є обов'язковим. Виконання ухвали слідчого судді, суду про проведення обшуку обов'язково фіксується за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів. Право безперешкодного фіксування проведення обшуку за допомогою відеозапису надається стороні захисту. Згідно з ч. 5 ст. 225 КПК під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис. Крім того, слідчий і прокурор мають право проводити фотографування, звуко- чи відеозапис під час проведення: обшуку (ч. 7 ст. 236 КПК), огляду (ч. 7 ст. 237 КПК), слідчого експерименту (ч. 2 ст. 240 КПК); під час проведення освідування (ч. 4 ст. 241 КПК). Учинення низки негласних слідчих (розшукових) дій потребує здійснення фотографування, звуко- чи відеозапису (аудіо-, відеоконтроль особи і місця; спостереження за особою, річчю або місцем (ст.ст. 260, 269, 270 КПК)). Звуко- та відеозапис є обов'язковою умовою проведення допиту за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції в межах міжнародної правової допомоги (ст. 567 КПК).

Згідно з положеннями ч. 4 і ч. 6 ст. 11 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» особи, присутні в залі судового засідання, представники засобів масової інформації можуть проводити фотозйомку, відео- та аудіозапис із використанням портативних відео- та аудіотехнічних засобів без отримання окремого дозволу суду, але з урахуванням обмежень, встановлених законом. Якщо всі учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції, то здійснюється транслявання перебігу судового засідання в мережі Інтернет. При розгляді справ, перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому Законом. Із приписами ч. 4 ст. 11 Закону України «Про судоустрій



і статус суддів» Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII уніфіковано положення перелічених процесуальних кодексів (див.: ч. 5–7, 18 ст. 8 ГПК, ч. 4–6, 18 ст. 7 ЦПК, ч. 5–7, 17 ст. 10 КАС). Згідно з ч. 6 ст. 27 КПК кожен, хто присутній в залі судового засідання, може вести стенограму, робити нотатки, використовувати портативні аудіозаписувальні пристрої. Проведення в залі судового засідання фотозйомки, відеозапису, транслявання судового засідання по радіо і телебаченню, а також проведення звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури допускаються на підставі ухвали суду, що приймається з урахуванням думки сторін та можливості проведення таких дій без шкоди для судового розгляду.

Положеннями ч. 5 ст. 27 КПК встановлено, що під час судового розгляду та у випадках, передбачених цим Кодексом, під час досудового розслідування забезпечується повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів (у частині застосування під час судового розгляду відеозаписувальних технічних засобів – з 01.01.2019 р.). У всіх інших видах судового процесу встановлено обов'язкове використання технічних засобів відеозапису для випадків фіксування: 1) перебігу і результатів процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції (абз. 1 ч. 4 ст. 11 Закону України «Про судові судді і статус суддів», ч. 7 ст. 336, ч. 5 ст. 567 КПК, ч. 11 ст. 197 ГПК, ч. 11 ст. 212 ЦПК, ч. 11 ст. 195 КАС); 2) перебігу і результатів огляду доказів за їх місцезнаходженням за відсутності хоча б однієї із сторін (ч. 5 ст. 82 ГПК, ч. 5 ст. 85 ЦПК, ч. 5 ст. 81 КАС); 3) судового засідання адміністративного суду в разі неявки в судове засідання всіх учасників адміністративної справи або якщо відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) розгляд справи здійснюється за відсутності учасників справи (при розгляді справи в порядку письмового провадження).

Положеннями ч. 14 ст. 8 ГПК, ч. 14 ст. 7 ЦПК і ч. 13 ст. 10 КАС встановлено, що суд під час розгляду справи в судовому засіданні здійснює повне фіксування його перебігу за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу, крім випадків, передбачених цим Кодексом. Порядок такого фіксування встановлюється відповідним Кодексом. Цьому положенню кореспондують норми абз. 1 ч. 1 ст. 222 ГПК, абз. 1 ч. 1 ст. 247 ЦПК і абз. 1 ч. 1 ст. 229 КАС, згідно з якими суд під час судового розгляду справи здійснює повне фіксування судового засідання за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу в порядку, передбаченому Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Таким чином, повсякденне застосування потенціалу криміналістики, окремих криміналістичних теорій та навіть цілих галузей криміналістичних знань вже давно вийшло з берегів традиційного режиму безпосереднього проведення певних слідчих (розшукових) або судових дій та навіть цілісного кримінального процесу окремо взятої країни.

Водночас конкурсний відбір кадрів, до нещодавно заснованих і створюваних у теперішній час органів державної влади, забезпечується відео- та аудіофіксацією і трансляцією в режимі реального часу відповідної відео- та аудіоінформації із засідань конкурсних комісій (абз. 2 ч. 5 ст. 7 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», абз. 3 ч. 5 ст. 5 Закону України «Про запобігання корупції», абз. 10 ч. 2 ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру», ч. 4 ст. 6 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», ч. 6 ст. 11 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», пункти 23–25, 72 Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2017 р. № 648), ч. 14 ст. 45 і ч. 4 ст. 58 проекту Закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України» (реєстр. № 8157 від 19.03.2018 р.).

Так само за допомогою технічних засобів відео- та звукозапису фіксується перебіг кваліфікаційного іспиту для осіб, які пройшли спеціальну підготовку і виявили намір



бути рекомендованими для призначення на посаду судді (ч. 4 ст. 78 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»), а також кандидатів на посаду прокурора (ч. 3 ст. 31 Закону України «Про прокуратуру»).

Із метою забезпечення виконання професійних обов'язків правом здійснювати фіксування доказової інформації у вербальній і наочно-образній формах наділені не тільки Державне бюро розслідувань та його уповноважені посадові особи, поліція та оперативні підрозділи, але й контролюючі (фіскальні) органи, органи державного нагляду (контролю), державні та приватні виконавці тощо (п. 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань», ч. 2 ст. 26, п. 9 ч. 1 ст. 31 і ч. 1 ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію», п. 9 і п. 11 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», п. 5 ч. 1 ст. 7, ч. 8 ст. 11 проекту Закону «Про Національне бюро фінансової безпеки України» (реєстр. № 8157 від 19.03.2018 р.), ч. 3 ст. 24 Кримінально-виконавчого кодексу України, п. 5 ч. 1 ст. 39 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», п. 7 ч. 1 і ч. 2 ст. 12 Закону України «Про охоронну діяльність», пп. 20.1.17 п. 20.1 ст. 20 Податкового кодексу України, ч. 2 ст. 326, ч. 1 ст. 510 Митного кодексу України, ч. 8 ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», ч. 10 ст. 18 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», пп. 8 п. 6 Положення про Державну екологічну інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2017 р. № 275, пп. 6 п. 11 і п. 22 Порядку здійснення державного контролю за додержанням законодавства про працю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 р. № 295, п. 7 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», п. 17 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про виконавче провадження» та ін.).

Згідно з ч. 1 і ч. 5 ст. 25 Закону України «Про інформацію» під час виконання професійних обов'язків журналіст має право здійснювати письмові, аудіо- та відеозаписи із застосуванням необхідних технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом; поширювати підготовлені ним матеріали (фонограми, відеозаписи, письмові тексти тощо) за власним підписом (авторством) або під умовним ім'ям (псевдонімом). А відповідно до п. 8 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги, зокрема, застосовувати технічні засоби для копіювання матеріалів справи, в якій адвокат здійснює захист, представництво або надає інші види правової допомоги, фіксувати процесуальні дії, в яких він бере участь, а також перебіг судового засідання в порядку, передбаченому законом. Згідно з п. 1 розділу VI Порядку оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 21.10.2015 р. № 916, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.12.2015 р. за № 1617/28062, особа, яка подала скаргу на рішення контролюючого органу, має право здійснювати технічну фіксацію засідання з розгляду матеріалів скарги за допомогою фото-, кінозйомки, відео-, звукозапису.

Крім того, сучасні правила з організації захисту різних інфраструктурних об'єктів передбачають обладнання останніх системами відеоспостереження з обов'язковою реєстрацією та архівацією відеосигналу на тривалі строки (п. 9 ч. 1 ст. 446 Митного кодексу України, п. 22 Правил з організації захисту приміщень небанківських фінансових установ в Україні, затверджених Постановою Правління Національного банку України від 06.10.2017 р. № 100, п. 2 Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 18 листопада 2015 р. № 960, тощо).

Висновки. Реалізація вищенаведених прав на фіксування доказової інформації різними суб'єктами в обставинах, які, на перший погляд, не пов'язані між собою і не ма-



ють відношення до кримінального правопорушення, може призвести до створення фото-, аудіо- чи відеодоказів, які можуть відіграти вирішальну роль у певному кримінальному провадженні. Закон не визначає вичерпного переліку засобів і методів криміналістичної техніки, що застосовуються в процесі розслідування злочинів і судового розгляду. Адже це не можливо через фактичну безмежність такого переліку, а також через те, що криміналістична техніка постійно розвивається, а коло об'єктів, що можуть набути значення речових доказів у справі, зростає [3, с. 130]. Тому не варто перетворювати букву закону на навчальний посібник із криміналістичної фотографії та відеозйомки, як це пропонується зробити, наприклад, у прийнятому Верховною Радою України 21.12.2017 р. і направленим 02.01.2018 р. на підпис Президентові України Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування сфери паркування транспортних засобів» (законопроект реєстр. № 5364 від 04.11.2016 р.) у частині запровадження адміністративної відповідальності за правопорушення у сферах забезпечення безпеки дорожнього руху та паркування транспортних засобів, зафіксовані в автоматичному режимі та/або в режимі фотозйомки/відеозапису. Водночас на законодавчому рівні доцільно визначити основоположні засади фіксування доказової інформації технічними засобами, до яких на нашу думку, належать такі принципи: наочності, об'єктивності, документальності, повноти, комплексності, раціональності, активного творчого пристосування для цілей судочинства досягнень різних наук.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика: підруч. / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін.; за ред. В.Ю. Шепітька. 5-те вид. переробл. та допов. Київ: Ін Юре, 2016. 640 с.
2. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. Москва: НОРМА, 2001. 240 с.
3. Аверьянова Т.Б., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. Криминалистика: Учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Норма, 2005. 992 с.
4. Надельнюк О.М. Заспамлена Рада: Чому український парламент чемпіон світу по кількості законопроектів. Українська Правда. 2018, 22 березня. URL: <https://www.pravda.com.ua>.
5. Белкин Р.С. Курс криминалистики: учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополн. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. 837 с.
6. Терехович В.Н., Ниманде Э.В. Семиотические средства криминалистического познания. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. Вип. 15 / Ред. кол.: А.І. Лозовий, В.Ю. Шепітько та ін. Харків: Право, 2015. С. 21–32.
7. Zinny Boswell VAR will be used at Russia 2018 World Cup, FIFA confirm. Sky Sports. 2018, 17 березня URL: <http://www.skysports.com>.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Жашківської районної ради Черкаської області щодо офіційного тлумачення положень частин першої, другої статті 32, частин другої, третьої статті 34 Конституції України від 20.01.2012 р. № 2-рп/2012 у справі N 1-9/2012. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

